

Motion till riksdagen 2017/18:4049

av **Daniel Riazat m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2017/18:183 En gymnasieutbildning för alla

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att utreda möjligheten att i skollagen ge gymnasieelever rätt till skolskjuts och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på vad det innebär att vara mentor, vad uppdraget innebär samt vilka relevanta kunskaper och erfarenheter som behövs och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör följa kostnadsutvecklingen för införandet av mentorer kontinuerligt för att säkerställa att kostnaderna för kommunerna inte ökar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Statens skolinspektion i uppdrag att göra en uppföljning om vad mentorskapet innebär för lärarnas och den övriga skolpersonalens arbetsmiljö och tillkännager detta för regeringen.

2 En gymnasieskola för alla

Gymnasieskolan och dess föregångare har utvecklats från en angelägenhet för några få till en skola för alla. Allt fler ungdomar har fått möjlighet till mer och bättre kunskaper som svarar mot höjda krav från såväl arbets- som samhällsliv. För Vänsterpartiet är satsningar på utbildning en nödvändig förutsättning för samhällets utveckling och social frigörelse. Gymnasieskolan ska därför vara en rättighet och ge alla elever utökade valmöjligheter genom att förmedla kunskap och bildning. Vi vill att alla elever ska mötas av höga förväntningar när de börjar gymnasieskolan. Historien visar att höga förväntningar leder till goda resultat. Fortfarande under 1900-talet fanns det många konservativa som var skeptiska till att införa enhetsskolan, eller grundskolan, med nio

års skolgång för alla barn. Sedan ansågs gymnasieskolan vara ett oöverstigligt hinder för den stora massan. Eleverna har alltid svarat positivt på högre ambitionsnivåer i utbildningssystemet. Höga förväntningar har höjt den generella kunskapsnivån och gjort Sverige till en kunskapsnation. Vänsterpartiet välkomnar flera av regeringens förslag i propositionen men tycker inte att den går tillräckligt långt i att leva upp till sin titel En gymnasieutbildning för alla.

3 Vinstjakten

En förutsättning för ett riktigt bra skolsystem är att det fokuserar på det viktigaste. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte möjligheten att berika sig på verksamheten. I skola och förskola ska det finnas personal så att varje barn får det stöd hen behöver, något som inte får prioriteras ned för att skapa vinstutdelning till ägarna. För att nå dit behöver skolan avkommersialiseras. Vänsterpartiet anser att skolans mål ska vara att ge eleverna den bästa kunskapen – inte att generera vinst till privata bolag.

Sverige är i dag världens enda land som tillåter obegränsade vinster inom den fristående utbildningssektorn. Lagstiftningen i andra länder är betydligt mindre generös mot privata vinstintressen inom utbildningssektorn. I en del länder är visserligen alla bolagsformer tillåtna för de fristående skolorna, men det finns ett krav på att alla offentliga medel ska komma eleverna till godo. Det finns inget annat land i världen där aktiebolag och riskkapitalbolag kan göra så stora vinster på att bedriva utbildningsverksamheter med offentliga medel.

Dessa skolor har ett intresse av att driva upp elevernas betyg med förhoppningen om att locka till sig fler elever, vilket leder till betygsinflation. Offentligt drivna skolor är däremot skyldiga att erbjuda alla elever utbildning, även barn med särskilda behov och barn vars tidigare skolor har försatts i konkurs. Vinstintresset innebär också ett resursslöseri, dels genom att vinster plockas ut från de pengar som egentligen är till för undervisningen – dessa vinster har ofta förts ut ur landet till skatteparadis – dels genom att de ökande skillnaderna mellan skolor har skapat ett stort behov av kontroll och granskning.

Vänsterpartiet anser att demokratiskt fattade beslut och behovsbedömning bör vara grunden för nyetablering av skolor, så att inte skattemedel slösas bort på överetablering och vinstjakt. Skattemedel ska enbart kunna användas till den verksamhet de är avsedda för, och det ska inte finnas incitament att bedriva verksamheten på annat sätt eller med andra mål än alla elevers lika rätt till kunskap. För en likvärdig utbildning behövs ett slut på vinstjakten inom skolväsendet.

Vänsterpartiet och regeringen tillsatte en välfärdsutredning 2015, Ordning och reda i välfärden. Utredningen fick i uppdrag att föreslå ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster, inklusive skolan. Syftet med utredningen har varit att säkerställa att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och att eventuella överskott som huvudregel ska återföras till den verksamhet där de uppstått. Under riksdagsåret 2017/18 har regeringen utifrån överenskommelsen med Vänsterpartiet lagt fram en proposition om detta.

4 Gymnasieskolan behöver förstatligas

Kombinationen av friskolereformen och kommunaliseringen har fått katastrofala konsekvenser för både likvärdigheten och kvaliteten i den svenska skolan. De åtgärder som hittills vidtagits för att återupprätta kvalitet och likvärdighet såsom lärarlegitimation, nya läroplaner och nya skollagar är inte tillräckliga för att lösa denna problematik. För att möjliggöra likvärdigheten behövs det en aktör, staten, som tar huvudansvaret för den svenska skolan.

Kommunernas förutsättningar och engagemang för skolan varierar så mycket att det är till skada för både enskilda individer och samhället. Att svenska elever får en undervisning av högsta kvalitet – likvärdig över landet – är en angelägenhet för alla. Vilken skola en går i ska inte avgöra kvaliteten på ens utbildning.

Lärarna är den viktigaste faktorn i skolan för att alla elever ska kunna prestera och utvecklas maximalt. Undervisningsuppdraget måste därför gå direkt från staten till lärarprofessionen. De ska avgöra vilka konkreta insatser som ska göras för att nå målen, men med tydlig statlig reglering av förutsättningarna. Detsamma gäller för skolans ledning. Om staten styr behörighetsregler, minimitid för undervisning osv. samtidigt som varje skolenhet får ekonomiska resurser efter behov, skapas likvärdiga förutsättningar för alla landets skolor. Om staten övertar arbetsgivaransvaret förbättras också möjligheterna att bedriva en nationellt sammanhållen skolpolitik.

Det kommunala huvudmannaskapet med 290 olika sätt att styra skolan har skapat ett byråkratiskt system. Med en tydlig statlig finansiering och resursfördelning som utgår i från behoven kan de ekonomiska resurserna prioriteras och fördelas till de insatser som spelar störst roll för elevernas kunskapsutveckling. Med ett nationellt ansvarstagande kan den negativa trenden vändas och skolsystemet ges förutsättningar att bli likvärdigt.

Vänsterpartiet föreslår därför att en bred parlamentarisk utredning ska tillsättas för att ta fram förslag om hur staten ska överta huvudansvaret för att garantera alla enheter inom skolväsendet likvärdiga ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar. Vänsterpartiet anser att skolväsendets olika delar ska hänga ihop, och därmed bör frågan om huvudmannaskap belysas när det gäller skolväsendets samtliga delar. Utredningen bör ta fasta på vilka positiva effekter kommunaliseringen av skolan har fått och som kan bibehållas. Även konsekvenserna för kommunernas ekonomi måste analyseras, liksom en lång rad frågor som hur arbetsgivaransvaret bäst ska utövas och hur reformen ska genomföras för att alla yrkeskategorier ska vara förberedda. Det bör därför tillsättas en utredning i syfte att införa statligt huvudmannaskap för hela skolväsendet. Detta går att läsa mer om i Vänsterpartiets motion 2017/18:2339 En inkluderande och likvärdig skola och förskola.

5 En gymnasieskola för hela landet

En av de mest bekymmersamma konsekvenserna av kommunaliseringen och kommersialiseringen av skolan är koncentrationen av gymnasieskolor i större tätorters kärnor. Under de senaste åren har små kommuner en efter en tvingats lägga ned sina gymnasieskolor på grund av sviktande elevunderlag. De har svårt att konkurrera på skolmarknaden mot större kommuner och friskolors påkostade reklamkampanjer och gymnasieprogram med nya spännande inriktningar. Som en konsekvens får eleverna från framför allt landsbygden och förorter långa dagar med långa resor till och från sina

skolor. Kommunaliseringen av skolan har gjort att när alla kommuner ser till sina egna skolor först konkurreras de små ut av de stora kommunerna, och för friskoleföretagen är det inte lönsamt att vara ocentralt placerade.

I rapporten Utanförskap, våld och kärlek till orten från Barnombudsmannen 2018 vittnar barn om hur det är att växa upp i vad BO definierar som utsatta kommuner och förorter. Barnen beskriver att de konsekvent möts av låga förväntningar från vuxenvärlden. De upplever också att de befinner sig längst ned på den politiska agendan. Många av barnen i rapporten saknar dessutom hopp om framtiden. De tror inte att de kommer att få något jobb när de blir vuxna. För Vänsterpartiet är det oacceptabelt att det ser ut så här.

För oss är det självklart att Sverige ska vara ett land som håller ihop. Våra gemensamma rikedomar skapas av hela landets resurser och hela landets arbete. Då ska frukterna av det arbetet också komma hela landet till del. Vänsterpartiet vill satsa på de förorter, bruksorter, landsbygdsområden och andra delar av Sverige som har svikits av den tidigare högerregeringen. Vi är många som drabbats och det är vår tur nu. Vi ska kunna lita på att välfärdssamhället fungerar oavsett var vi bor. Avståndet till storstädernas centrum ska inte avgöra hur stark välfärden är. Offentlig service ska inte styras av marknadslogik och enbart utgå från efterfrågan. Med våra gemensamma resurser har vi möjlighet att göra en fördelning utifrån andra värden, för det krävs likvärdiga grundförutsättningar oavsett var i landet du bor. Därför har Vänsterpartiet högre politiska ambitioner än regeringen när det kommer till att alla ska ha möjlighet att studera på en gymnasieutbildning.

Eftersom de kunskaper som gymnasieskolan ska förmedla måste betraktas som en rättighet för varje elev ska skolan inte kunna frånhända sig sitt ansvar genom att hänvisa till att det är en frivillig skolform. Att kunna läsa på gymnasiet ska inte vara en klassfråga – tyvärr håller det på att bli det i dag. För att det ska vara en rättighet för alla att kunna studera på gymnasiet måste de kunna ta sig dit. Trots det har vi kunnat se runt om i landet hur regioner och landsting lägger ned kollektivtrafiken på landsbygden. Detta har slagit hårt mot många familjer som bor där och som har barn i gymnasieåldern. Helt plötsligt har de tvingats välja mellan att låta sina barn flytta hemifrån redan vid 16 års ålder, att hela familjen ska flytta eller att skjutsa sina barn till skolan varje dag. De tvingas ta omvälvande livsbeslut men får även stora omkostnader. För familjer som inte har ekonomiska resurser kan det innebära att gymnasiet är något deras barn tvingas välja bort. Gymnasieskolan är den enda skolformen i Sverige där de som fortfarande är betraktade som barn inte har rätt till skolskjuts om de bor långt från sin skola. Både utredningen som föranledde propositionen och regeringen har valt att inte föreslå att göra gymnasieskolan obligatorisk utan väljer i stället att satsa på insatser som uppmuntrar till gymnasiestudier. Vänsterpartiet delar denna syn. Det finns dock en rättighet de obligatoriska skolformerna har som vi menar att även gymnasieelever bör ha. För att gymnasiet ska vara en rättighet i hela landet och inte en klassfråga ska alla ha samma möjlighet att ta sig dit. Riksdagen bör därför ge regeringen i uppdrag att utreda möjligheten att i skollagen ge gymnasieelever rätt till skolskjuts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Mentorer

I denna proposition föreslår regeringen bl.a. att alla elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha en mentor. Följande nya paragraf föreslås som ett tillägg i skollagen:

Varje elev ska ha en mentor som ska följa elevens kunskapsutveckling och studiesituation med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet. Mentorn ska särskilt uppmärksamma tecken på att eleven kan behöva stöd och i så fall skyndsamt informera berörd skolpersonal.

I Gymnasieutredningen återfinns ett flertal exempel på skolor där elevernas mentorer har en viktig roll i arbetet med att tidigt upptäcka tecken på annalkande studieavbrott och studiemisslyckanden. Mentorns roll innebär ofta att på regelbunden basis följa elevens utveckling. Utredningen konstaterar att forskning om studieavbrott och studiemisslyckanden pekar på att ett helhetsperspektiv på eleverna i relation till skolsituationen är en viktig faktor för att förebygga studieavbrott.

Vänsterpartiet anser likt Statens skolinspektion och Gymnasieutredningen att mentorskapet redan i dag är en etablerad funktion i gymnasieskolan. Skolinspektionens erfarenhet visar att mentorn har en nyckelroll på skolorna och att det finns en risk att mentorn får ta ett stort ansvar för elevernas möjligheter att få särskilt stöd. Samtidigt upplever många mentorsrollen som svår och otydlig. Vi anser därför likt Skolinspektionen att det är viktigt att det förtydligas hur mentorernas ansvar och uppgifter förhåller sig till rektorns och lärarnas ansvar.

Vi ställer oss även bakom remissyttrandet från Göteborgs kommun som framhåller att det är oklart vad mentorsrollen ska innehålla och vilken kompetens som krävs. Det ska dessutom betonas att mentorn bör ha en tydlig koppling till elevens studiesituation, vilket inte är fallet i förslaget till ny lagstiftning.

Regeringen anser inte att en mentor nödvändigtvis behöver vara en lärare, men att det bl.a. krävs kunskap om gymnasieskolans respektive gymnasiesärskolans struktur och anger vidare i propositionen att

lärare som undervisar i en kurs eller ett ämne följer upp hur eleven utvecklas i förhållande till kunskapskraven. Det ligger därmed i sakens natur att det är den undervisande läraren i en kurs eller ett ämne som har särskilt goda förutsättningar att upptäcka elevens svårigheter att nå kunskapskraven i den kursen eller i det ämnet.

Samtidigt anser regeringen inte att det bör anges i lagen vilka relevanta kunskaper och erfarenheter som krävs för uppdraget och även i övrigt för att anses vara lämplig som mentor. Tidigare reformer som varit förhastade och inte tillräckligt tydliga i sin utformning har visat sig leda till en stor belastning för skolväsendet. Därför är det viktigt att regeringen förtydligar lagförslaget.

I konsekvensanalysen som görs över kostnadsfrågan för förslaget menar regeringen att lagförslaget om att alla elever ska ha en mentor inte medför några ökade kostnader för kommunerna. Vänsterpartiet delar inte den uppfattningen om lagstiftningen ska leda till en verklig förändring för den enskilda eleven.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på vad det innebär att vara mentor, vad uppdraget innebär samt vilka relevanta kunskaper och erfarenheter som behövs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör följa kostnadsutvecklingen kontinuerligt för att säkerställa att kostnaderna inte ökar för kommunerna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även ge Statens skolinspektion i uppdrag att göra en uppföljning om vad mentorskapet innebär för lärarna och den övriga skolpersonalens arbetsmiljö. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Daniel Riazat (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Momodou Jallow (V)

Rossana Dinamarca (V)

Christina Høj Larsen (V)